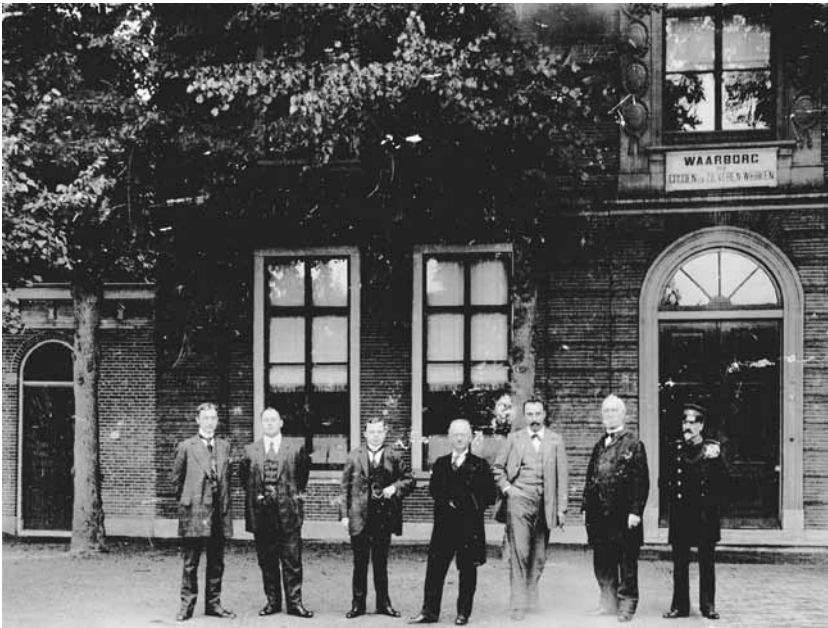

Historische Encyclopedie Krimpenerwaard

H.E.K.

Historische Encyclopedie Krimpenerwaard, 31e jaargang 2007, nr. 4
Versijnt 4 maal per jaar.

Afsluiten abonnement, adresverandering en opzegging van het abonnement
(dient te geschieden voor 1 december) graag schriftelijk te richten aan de
Penningmeester van de Stichting:

de heer F.A.M. van Mierlo, Alb. Schweitzerlaan 30, 2871 LD Schoonhoven.

Abonnement € 17,50 per jaar, te voldoen door storting op gironummer
3493441 t.n.v. Stichting Historische Encyclopedie Krimpenerwaard
te Schoonhoven.

ISSN 0167-1405

Overname en publikatie van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de redactie.

Redactie:

mevr. M. Buck te Stolwijk
dhr. W. Hoogerdijk te Lekkerkerk
mevr. J.F. Nauta te Krimpen a/d IJssel
dhr. L.P. Ouweneel te Schoonhoven
mevr. C. Stolk te Rotterdam

Redactieadres:

Tol 7, 2871 CG Schoonhoven, tel: 0182-383872, e-mail: lpouweneel@hetnet.nl

Opmaak en druk:

Grafische Vormgeving Kanters, Sliedrecht

Omslagafbeelding: Detail Doelenhuis met personeel Waarborgkantoor Schoonhoven.

De keurkamers van Schoonhoven, 1705-2003¹

Waar stonden ze en hoe zagen ze er uit

R. Kappers

1. Inleiding

Schoonhoven heeft sinds de stichting van het eigen goud- en zilversmidsgilde in 1629 diverse lokaties van de keurkamer gekend. De meest bekende daarvan bij de huidige bewoners van de zilverstad is nog steeds de keurkamer van het Waarborgkantoor in het Doelenhuis aan het Doelenplein (afb. 2). Maar waar en wanneer stonden de voorgangers en opvolgers hiervan, hoe zagen ze er uit en welke bijzonderheden zijn daarbij te vermelden? In dit artikel zullen we die chronologisch leren kennen van 1629 tot heden, met impressies van hun exterieur.

2. Een keurkamer?

Vorsten en andere heersers hebben ter bescherming van deviezen, handel en consumenten altijd gewild dat gouden en zilveren voorwerpen gemaakt werden volgens door hen bepaalde standaard legeringen. Deze gehalten werden afgekondigd in ‘placaeten’, ordonnantiën en wetten. Handhaving was (en is) gebaseerd op keuring, garantie – alias waarborg –, controle en bestraffing. Voor gouden en zilveren munten werd dit in beginsel gerealiseerd door monopolisering van de muntslag in ‘de Munt’ waarbij de verantwoordelijkheid opgedragen werd aan de waardijn van de munt. Voor andere gouden en zilveren voorwerpen, die verspreid gemaakt werden door vele goud- en zilversmeden, was monopolisering geen optie. Daarom werd de organisatie voor de handhaving bepaald in dezelfde wetten als die der gehalten en werd de verantwoordelijkheid voor de handhaving gedecentraliseerd en gedelegeerd aan de steden. De stadsbestuurders delegeerden op hun beurt de uitvoering aan de door hen benoemde deken van het stedelijk goud- en zilversmidsgilde. Deze koos zich een keurmeester en sloeg samen met de oud-deken de keurtekens af (afb. 1).² De kamer waar de deken zijn keurwerk deed werd zo het kruispunt van een aantal belangrijke sociaal-economische processen: het maken en ‘vermarkten’ van gouden en zilveren voorwerpen, immers zonder keurteken geen verkoop, en anderzijds het behandelen van klachten van klanten over het gehalte. In de zilverstad was – en is – de keurkamer daarom een buitengewoon belangrijk sociaal-

¹ Algemeen: Een deel van de gegevens in dit artikel werd bijeengebracht tijdens de research voor de tentoonstelling en bijbehorende handouts “Tussen Toetsteen en Tralies, 500 jaar goud en zilver keuren en waarborg in Nederland” samengesteld door Theo Elsing, Janjaap Luijt en René Kappers, De Turfkelder, Schoonhoven 24 mei t/m 15 juni 2003 en voor het gelijknamige 4e Nationale Zilverdag Symposium, Nederlands Goud-, Zilver- en Klokkenmuseum, Schoonhoven 29 nov 2003.

Schoonhoven: Rene Kappers, Schoonhoven, keurkamers en regels 1705-1809. De Gilde-keurkamer, de Keurkamer van het Koninkrijk Holland van goud- en zilversmeden en hun regelgeving, Zilvercahier nr. 6.1, Vriendenkring Nederlands Goud-, Zilver- en Klokkenmuseum, Schoonhoven 30 nov. 2006.

² Gehalten en handhaving: Louise van den Bergh-Hoogterp, Goud- en zilversmeden te Utrecht in de late middeleeuwen, 's Gravenhage 1990, p. 88-92, 118, 825.

De munt: J.J. Grolle, De muntslag van de graven van Holland tot de Bourgondische unificatie in 1434, 2e dr. Amsterdam 2000. p. 15-24.

Afb. 1: Doelenhuis. Gebouwd 1779 door Willem Littel, 'stadsfabriek'. Oorspronkelijk vergaderplaats voor de schutterij. Na 1828 (stads)school en later Kantongerecht in combinatie met het Waarborgkantoor Schoonhoven (1 nov 1908 – 1 juli 1984). Vestigingsplaats van de dépendance van Waarborgkantoor Rotterdam (1 juli 1984 – 7 mei 1985). Foto omstreeks 1920.

Afb. 2: Gildekeurkamer van het Amsterdamse goud- en zilversmidsgilde, sinds 1599 aan de St. Annendwarsstraat. De keurmeester links heeft de 'naalden' van bekend gehalte in de rechterhand en geeft een toetssteen met de linkerhand door. De middelste twee keurmeesters bekijken de streken op toetsstenen terwijl rechts de deken de keurtekens in een goedgekeurd voorwerp slaat. Uiterst rechts betaalt een zilversmid het keurloon aan een dame. De knecht van het gilde, op de voorgrond, haalt en brengt de te keuren voorwerpen ter tafel. De keurmeesters zitten voor grote ramen om met goed daglicht de kleurverschillen op de toetssteen correct te kunnen zien.

economisch instituut. Elk product van de zilverstad passeerde deze kamer; elke goud- en zilversmid kwam hier een beroepsleven lang elke week over de vloer en ontmoette hier de andere mensen uit 'het vak'. En zo gaat dat vandaag de dag nog.

De 'keurkamer' komt voor Holland, Zeeland en West-Friesland tussen 1503 en 1661 in de wetgeving in beeld. De term 'gildekamer' in de betekenis van keurkamer werd in dit rechtsgebied voor het eerst gebruikt in de Ordonnantie van de Staten van Holland van 1661/63. In het Placaet van Philips de Schone van 2 februari 1503 is daarentegen nog geen sprake van een 'keurkamer'. Wel wordt in de artikelen 12 en 13 bepaald dat de stempels en insculpatieplaten in de gildekist in het huis van de deken bewaard moesten worden. Philips de Schone ging er kennelijk van uit dat de keuring in de werkplaats van de deken plaats zou hebben.³ Uiteindelijk bestonden bij de opheffing van de gilden in 1807 gildekeurkamers in waarschijnlijk alle tweeëntwintig Hollandse, Zeeuwse en West-Friese steden met een eigen goud- en zilversmidsgilde, behalve in Goes en Woerden.⁴

In de Bataafs-Franse tijd (1795-1813) en bij de definitieve opheffing van de goud- en zilversmidsgilden (1807) kwam de keuring van goud en zilver uiteindelijk onder verantwoordelijkheid van de Minister van Financiën. De uitvoering werd daarbij vanaf 1811 toebedeeld aan een ambtelijke organisatie, in de wandeling bekend als 'de Waarborg'. In het land werden Waarborgkantoren ingesteld. In één van de ruimten van het Waarborgkantoor vond de feitelijke keuring plaats; in dit artikel gebruiken we daarom hiervoor ook de term keurkamer.⁵ Met de privatisering van de Waarborg in 1987 kwam de verantwoordelijkheid onder de Minister van Economische Zaken. De uitvoering werd geprivatiseerd en gecentraliseerd in één waarborgkantoor te Gouda.⁶

3. De keurkamers van Schoonhoven

Vóór de stichting van het gilde in 1629 woonden en werkten er ook al goud- en zilversmeden in Schoonhoven. Sinds het midden van de 14e eeuw is hun continue aanwezigheid in de stad door de eeuwen heen bekend.⁷ Waar zij toen hun werk keurden is echter onbekend. Slechts in één geval, de avondmaalsbekers van de Hervormde Gemeente in Schoonhoven, gemaakt in 1624 door de Schoonhovense zilversmid Jacob Jansz, is door de aanwezige keurtekens duidelijk dat dit stel in Rotterdam werd gekeurd.⁸

³ Louise van den Bergh, 1990, *Goudsmeden Utrecht*, p. 56, wijst erop dat de Utrechtse ordonnantie van 1433 ook aanwijzingen bevat voor het keuren bij de deken thuis.

⁴ Kappers 2006, op.cit. Inleiding en bijlage 1. Van Monnikendam, Edam, Purmerend en Vlissingen is nog onvoldoende onderzoek voorhanden om het bestaan van een gildenkeurkamer definitief te bevestigen. De keurkamer in Goes bestond al geruime tijd niet meer in 1807.

⁵ C.B. van Dongen, *De Rijkswaarborgwet van 19 Brumaire 6e jaar in Nederland*, 9 November 1797 tot 1 Januari 1853, Rotterdam 1994, p. 31-33 en 47-52

⁶ G. Beks, *Echt goud, echt zilver? Rapport van een institutioneel onderzoek naar de taken en de handelingen betreffende het waarborgen van (platina), gouden en zilveren werken over de periode 1940-1995*, Den Haag, PIVOT rapport, ISSN 0928-0448, ISBN 70-74442-39-0, p. 10-12.

⁷ Rene Kappers, *Schoonhoven, Zilverstad; hoe is dat gekomen? Een verkenning terug in de tijd*. Powerpointpresentatie met inventarisatie van bekende goud- en zilversmeden in 14^e, 15^e en 16^e eeuw, Schoonhoven, diverse gelegenheden, 2000 en volgende jaren.

⁸ S.A.C. Begeer, I. Hak, L. Linhart-DuClou, *Zilversmeden van de stad Schoonhoven 1600-1900*, Schoonhoven 1981, p. 18, nr. 2

Afb. 3: J.H.Rotscheid, Delfshaven, (mogelijk september) 1855, weeshuis Schoonhoven, geretoucheerd detail. De vitragegordijnen achter het grote raam zijn weg-geretoucheerd door de auteur van dit artikel. Achter de grote raampartij op de 1^e verdieping bevond zich de Gildekeurkamer (1705 – 1 juli 1807) en de Keurkamer Koningrijk Holland (1 juli 1807 – 1 dec 1807). Thans: Nederlands Goud-, Zilver- en Klokkemuseum, zilverzaal.

In 1705 werd op verzoek van de gezamenlijke goud- en zilversmeden een keur- of gildekamer getimmerd in het weeshuis van de stad. Deze gildekeurkamer was volgens de edelsmeden noodzakelijk omdat zij voortaan op grond van een nieuwe Ordonnantie ook werk ‘van de kleine keur’ ofwel van 2^e gehalte zilver moesten laten keuren. Er werd voorspeld dat de hoeveelheid keurwerk daardoor enorm zou toenemen, zeker in Schoonhoven waar vrijwel uitsluitend werk van de kleine keur gemaakt werd. De gildekeurkamer in het weeshuis zou tot 1 juli 1807 in gebruik blijven.

Het oorspronkelijk 16^e eeuwse weeshuis stond op dezelfde plaats in de Koestraat als waar anno 2007 het 19^e eeuwse weeshuis staat. Van het oude 16^e eeuwse weeshuis is een 19^e eeuws schilderij bekend. Hierop is een grote raampartij te zien in de zijgevel op de eerste verdieping (afb. 3). Op architectuurhistorische gronden mogen we aannemen dat hierachter de Schoonhovense gildekeurkamer gevestigd was.⁹

⁹ Theo Elsing, Lokaties van keurkamers en Waarborgkantoren in Schoonhoven, De Schoonhovense Keurkamer terug in beeld? 4^e Nationale Zilverdag Symposium, Schoonhoven 29 nov. 2003.

Op 1 juli 1807 trad de “Wet op het verwerken, invoeren en verkoopen van gouden en zilveren werken, mitsgaders den ophef der belasting op dezelve” in werking. De ‘gesubsisteerde’ goud- en zilversmidsgilden hielden daarmee op te bestaan; ook dat van Schoonhoven. De Gildekeurkamer werd nu de ‘Keurkamer van het Koninkrijk Holland’.¹⁰ Naast de keuring van het goud en zilver moest op grond van de nieuwe wet vanaf nu ook impost (belasting) op de handel in gouden en zilveren voorwerpen worden betaald en geïnd. Naast de vijf gewone keurmeesters waren voor de inning van de belasting twee aparte ‘extra-ordinaire keurmeesters’ aangesteld: Gerrit Lazonder en Hendrik Sperna Weijland. De oude Gildekeurkamer was voor deze extra activiteit ongeschikt. Aanpassing door verbouw van het weeshuis werd begroot op 600 gulden. Er moest kennelijk een extra kamer worden aangebouwd. Geen van de betrokkenen: de minister, de stad, het weeshuis noch de goud- en zilversmeden wensten hiervoor op te draaien. Als noodoplossing werd de ‘Regentenkamer’ van het weeshuis voor de inning van de belasting gebruikt terwijl ondertussen naar een andere passende behuizing voor de Keurkamer van het Koninkrijk Holland werd gezocht.¹¹

Tussen 1 en 5 december 1807 werd de Keurkamer van het Koninkrijk Holland verhuisd naar het Oude Mannen- en Vrouwenhuis aan de Oude Haven. Oorspronkelijk was dit complex het Cellebroedersklooster dat met de reformatie omstreeks 1578 eigendom werd van de stad en toen in gebruik genomen werd als Oudemannenhuis. De aanpassing van de daar beschikbare ruimten kostte slechts 60 gulden. Het huis bevond zich ter hoogte van de huidige ‘Proveniersstraat’. Er zijn alleen afbeeldingen van bekend op de stadsplattegronden uit 1657 en 1744 (afb. 4 en 5).¹² Zo te zien een breed poortgebouw met twee vleugels, bijgebouwen en een tuin. Deze Keurkamer van het Koninkrijk Holland zou in gebruik blijven tot 23 maart 1809.

Op 23 maart 1809 werden de keurmeesters van Schoonhoven door de ‘Minister van Finantien’ geschorst. Ontduiking van de nieuwe belasting en voortdurende fraude met de zilveragehalten waren daar de oorzaak van. Schoonhoven werd gestraft ‘ter exempel’ ofwel als voorbeeld. Voortaan moesten de goud- en zilversmeden hun waren laten keuren in Utrecht met alle vervoersproblemen van dien.¹³

Pas op 17 augustus 1837 werd een nieuwe keurkamer in Schoonhoven geopend. Door de Franse Napoleontische wetgeving uit 1797, die in 1810

¹⁰ De wet: W. Koonings, De keuring van goud en zilver tijdens het Koninkrijk Holland. “Wet op het verwerken, invoeren en verkoopen van gouden en zilveren werken, mitsgaders den ophef der belasting op dezelve, gearresteerd den 11 maart 1807”, Lochem 1968.

Gesubsisteerd: in 1798 werden alle gilden opgeheven. De organisaties der goud- en zilversmeden bleven echter bestaan (teneinde wanorde te voorkomen) en aangeduid als gesubsisteerde gilden. Van Dale, Groot woordenboek, 2005: subsisteren (uit het Frans) blijven bestaan.

De term ‘Keurkamer Koninkrijk Holland’: deze komt niet voor in de Wet van 1807; ik gebruik deze benaming ter onderscheid van de voorgaande ‘Gildenkeurkamer’.

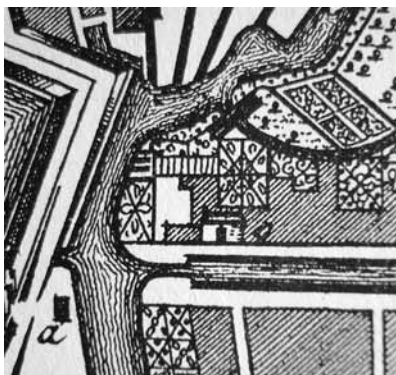
¹¹ Kappers, 2006, op. cit., hst. 6.

¹² D.Mentink, Schoonhoven vier eeuwen bezien en beschreven. Repro-Holland, Alphen aan den Rijn, 1981, p. 23 en 27.

¹³ Keurkamer Koninkrijk Holland: Kappers, 2006, op. cit., hst. 6. Bestrafing: Janjaap Luijt, 1807-1953: Het merken van de fiscus. Schoonhoven gestraft ter exempel. Oneigenlijk gebruik van een nuttig proces? 4^e Nationale Zilverdag Symposium, Schoonhoven 29 nov. 2003.

Afb. 4: Plattegrond van Schoonhoven; West boven. Detail: Oude mannen- en vrouwenhuis, Oude Haven ter hoogte van de huidige huisnummers 31-33. Hierin bevond zich van 5 december 1807 tot 23 maart 1809 de Keurkamer van het Koninkrijk Holland. Situatie omstreeks 1657.

Afb. 5: Plattegrond van Schoonhoven; Oost boven. Detail: als Afbeelding 4. Situatie omstreeks 1744.

Afb. 6: Koestraat naar het zuiden gezien. Foto ter gelegenheid van de Schoonhovense kermis omstreeks 1900: de toren is geopend voor bezoek á 10 cent per persoon. Zie de toeschouwers op de eerste torentrans. In het eerste rechter pand op de afbeelding, huisnummer 104, bevond zich het Waarborgkantoor Schoonhoven van 17 aug 1837 tot 1 nov 1878. Het vermoedelijk 18^e eeuwse pand telt drie verdiepingen ter breedte van vijf vensterassen, met versierde middentravee en een kroonlijst (vergelijk Koestraat 109). Gesloopt in 1911 t.b.v. de bouw van het parochiehuis St.Jozef.

na de annexatie van het Koninkrijk Holland van kracht was geworden en was gebleven na de stichting van het Koninkrijk der Nederlanden, heette dit inmiddels een 'Bureau de Garantie' of Waarborgkantoor.¹⁴ De vestiging was het resultaat van jarenlang lobbyen van de gezamenlijke goud- en zilversmeden van Schoonhoven, gesteund door de bestuurders van de stad.¹⁵

¹⁴ C.B. van Dongen, 1994, op. cit., p. 1.

¹⁵ Vestiging: Staatsblad Koninkrijk der Nederlanden, nr. 17, 29 april 1837. Eerdere pogingen: C.B. van Dongen 1994, op. cit., p. 95.

Afb. 7: Koestraat naar het noorden gezien, omstreeks 1900. Links, derde gehele pand, het vroegere onderkomen van het Waarborgkantoor Schoonhoven, huisnummer 104, 1837-1878; als afb. 6.

Afb. 8: Koestraat in vogelvlucht naar het noorden gezien. Foto vanaf de Bartholomeustoren van de Grote Kerk. Eerste pand links in de Koestraat is huisnummer 104.

Het nieuwe kantoor werd gevestigd aan de westzijde van de Koestraat in een pand dat door de Gemeente werd gehuurd van de weduwe van notaris Penning. Het bevond zich op de plaats van het latere St. Jozef parochiehuis, de huidige Bouwmarkt, huisnummer 104.¹⁶ Een afbeelding als Waarborgkantoor van het pand is onbekend. Wel zijn er drie afbeeldingen van het pand uit circa 1900, zij het sterk in perspectief vertekend. Eén afbeelding is noord-zuid (afb. 6)¹⁷ en de andere is zuid-noord (afb. 7).¹⁸ De derde is een bovenaanzicht in vogelvlucht vanaf de Bartholomeustoren (afb. 8).¹⁹ Computermanipulatie geeft een betere impressie (afb. 9)

¹⁶ Lokatie: C.R. Schoute, Schoonhoven: kadastrale Atlas Zuid-Holland 1832, Matrijs, Utrecht, 1994, Kadastraal nr. C 226. Huur: SAMH, Secretarie-archief Schoonhoven, 1813-1932. AC 1012, inv. nr. 159 (ingekomen stukken 1837).

¹⁷ SAMH, Fotocollectie Krimpenerwaard, Schoonhoven nr. 656. De kaart is afgestempeld 'Schoonhoven 15 juli 1903' (of 1905), het pand Koestraat 104 staat onmiddellijk rechts op de foto.

¹⁸ Cock van Holten, Piet Muilwijk, Beelden van Schoonhoven uit de twintigste eeuw, Het Streekboek, Schoonhoven, september 1991, p. 32. vierde gehele pand links.

¹⁹ H.A. Voet, Verkenningen vanuit Schoonhoven in het begin van onze eeuw. Eigen uitgave, Capelle a.d. IJssel, 1 mei 1979. p.39, Uitg. S&W.N. van Nooten, no. 249, eerste pand links in de Koestraat.

Afb. 9: Gemanipuleerd beeld van het pand Koestraat 104. Detail van afb. 7.

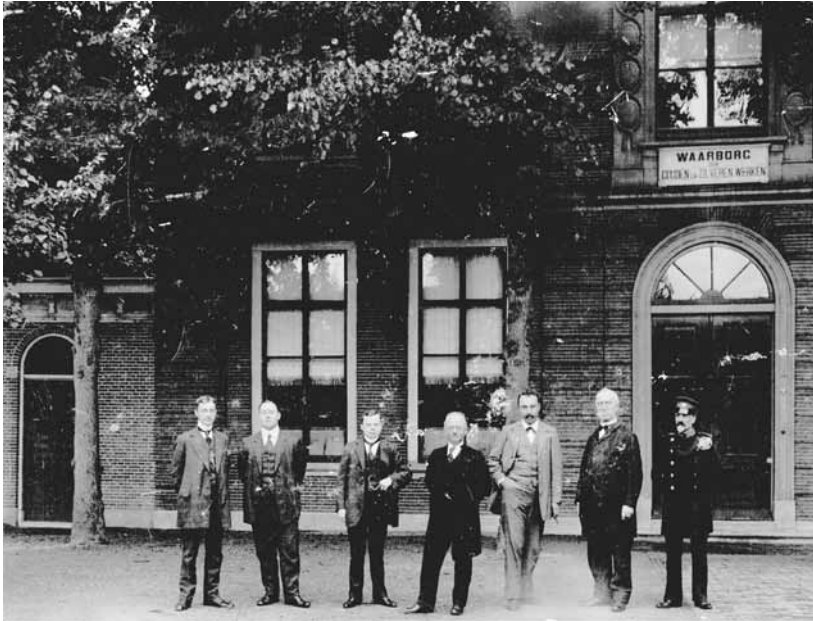
Afb. 10: Gezicht op Oude Haven nr. 6, tweede en derde pand van links. In dit dubbele pand, het woonhuis met naastgelegen koetshuis annex pakhuis, was het Waarborgkantoor Schoonhoven gevestigd van 1 nov. 1878 tot 1 nov 1908.

Ondanks de vertekening zijn in samenhang met de bouwvergunning uit 1911 voor het latere parochiehuus een aantal belangrijke kenmerken te noteren. Het is een ‘herenhuis’ van drie verdiepingen ter breedte van vijf vensterassen met een prestigieuze uitstraling door de gedecoreerde mid-dentravee. Het geheel wordt overspannen door een kroonlijst. Om verder een indruk te krijgen: in de aanvraag wordt de hoogte van de nieuwbouw aangegeven als ‘iets lager dan thans bestaat’; de gevel van de nieuwbouw werd twaalf meter.²⁰ Het pand kan qua front kennelijk vergeleken worden met het thans nog bestaande pand Koestraat 109, bekend als ‘het Oudeliedenhuus’.²¹ Dergelijke grote panden zijn buiten de Haven zeer uitzonderlijk in Schoonhoven.

In 1878 betrok de Waarborg een nieuwe behuizing aan de Haven nabij de Visbrug, huidig huisnummer 6 (afb. 10). Het bestond – en bestaat – uit twee panden, een woonhuis en een pakhuis annex koetshuis dat hiervóór decenia het huis was van de huisarts dokter De Wilde. Het werd nu gehuurd van

²⁰ SAMH, Bouwvergunningen Schoonhoven, 1905-1965, AC 1015, inv. nr. 128.

²¹ Van Holten, Muilwijk, 1991, p. 32 boven.

Afb. 11: Detail Doelenhuis. Personeel van het Waarborgkantoor Schoonhoven voor het kantoor in augustus 1912 ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van het Waarborgkantoor Schoonhoven. V.l.n.r. NN, adjunct-commies stempelaar, Minne Bonne Hoogmeij, commies stempelaar, NN, adjunct-commies stempelaar, Martinus Petrus Sicco Popta, controleur, Jacobus Petrus van den Berg, essayeur, W. Rozendaal, ontvanger, G. Wempe, concierge.

zijn erven.²² Na verbouwing werd het Waarborgkantoor hier op 1 november 1878 geopend. Het was tevens IJkkantoor en zou in gebruik blijven tot 1908. Het dubbele pand is nog vrijwel intact in het huidige Haven-front aanwezig.

Op 1 november 1908 verhuisde het Waarborgkantoor naar zijn nog steeds meest bekende locatie in Schoonhoven: het Doelenhuis dat van de stad werd gehuurd.²³ Daar zou het bijna 80 jaar blijven. Het werd gecombineerd met het Kantongerecht (afb. 2 en 11). Bij het geheel hoorde ook een conciërgewoning. In 1928 werd het kantoor van de Rijksontvanger gevestigd in een aparte aanbouw aan de oostzijde, dat is rechts op afbeelding 1.

Op 1 juli 1984 werd het zelfstandig Waarborgkantoor Schoonhoven opgeheven als gevolg van de reorganisatie van de Rijksdiensten. De locatie Doelenhuis deed vervolgens nog tot 7 mei 1985 dienst als *dépendance* van het Waarborgkantoor Rotterdam.²⁴ Door de Schoonhovense zilvermeden

²² SAMH, Collectie Muilwijk, AC 1084. Vrijkomen van het pand Haven westzijde: Multoband 13, Schoonhovense Courant 28-10-1908. Verplaatsing van Koestraat naar Haven: Multoband 14, 21 maart 1878. Eigendomsverhoudingen: Nieuw Notarieel archief Schoonhoven, AC 1061, Inv. nr. 87, fol. 64, 25 mrt. 1881, boedelscheiding en deling.

²³ SAMH, Collectie W.J.F. den Uijl, ac 1081, U-D.6, bestek en voorwaarden.

²⁴ Collectie Henk Sauer, correspondentie Waarborg, brief dd. 9 mei 1984 aan ondernemers onder kantoor Schoonhoven.

Afb. 12: Dépendance Waarborgkantoor Rotterdam, gevestigd op de eerste verdieping in een zijvleugel van de Schoonhovense Zilverfabriek H. Hooijkaas, ingang Korte Dijk 34, van 7 mei 1985 tot 26 februari 1988.

was via hun lokale belangenvereniging, de “Nijverheidsvereniging”, om de vestiging van zo’n dépendance nadrukkelijk gevraagd.²⁵

In 1985 verhuisde de dépendance van Waarborgkantoor Rotterdam vanuit het Doelenhuis naar de Zilverfabriek H. Hooijkaas omdat de Gemeente Schoonhoven woningbouwplannen had met het Doelenhuis. Hooijkaas bood per 7 mei 1985 binnen haar pand aan de Korte Dijk 34 op de hoek van de Molenstraat op de eerste verdieping een onderkomen aan. Via een interne trap had de Waarborg een eigen ingang (afb. 12).²⁶ Dit Waarborgkantoor zou voor Schoonhovenaren tot 1988 in gebruik blijven.

Met de privatisering van de dienst Waarborg kwam een eind aan 170 jaar ambtelijk keuren van goud en zilver in Schoonhoven. Op 26 februari 1988 sloot de dépendance te Schoonhoven zijn deuren. De private Waarborg Platina, Goud en Zilver NV had al op 23 februari 1988 zijn deuren in Gouda geopend.²⁷ In 2000 werd de handelsnaam van deze onderneming WaarborgHolland.²⁸ Voorlopig kende de geprivatiseerde waarborg één centrale locatie voor heel Nederland waar ook de Schoonhovenaren hun werk moesten brengen: Gouda.²⁹

Hoewel reizen anno 2000 naar Gouda niet te vergelijken valt met reizen anno 1809 naar Utrecht, bracht ook dit weer veel gemak voor de Schoon-

²⁵ SAMH, Archief Nijverheidsvereniging, AC 1030, Inv. nr. 26, correspondentie 1 november 1984 en een concept zonder datum.

²⁶ Collectie Henk Sauer, Schoonhoven, correspondentie 1985 Waarborg aan ondernemers in Schoonhoven.

²⁷ Buutveld, e.a. 2003, p. 23.

²⁸ Met dank aan Janjaap Luijt te Utrecht.

²⁹ G. Beks, Echt goud, echt zilver? Pivot-rapport 36, Rijksarchiefdienst, Min. Financien, Min. OC&W, Den Haag, 1996, p. 12, p. 30 handeling nr. 39.

Afb. 13: J. Gelderblom & zoon, zilversmeden, Kievitsbloem 2. Op de bovenverdieping is sinds 9 juni 2003 de keurkamer van de dépendance Schoonhoven van WaarborgHolland te Gouda gevestigd.

hovense goud- en zilversmeden. De argumenten waren daarbij niet anders dan in 1809: nadelig voor levertijd, werkkapitaal, logistiek en veiligheid. Daarom werd opnieuw herhaaldelijk en nadrukkelijk gevraagd om een dépendance in de zilverstad; ditmaal door het hedendaagse Gilde St. Eloy, de voortzetting van de Nijverheidsvereniging. En weer met succes: op 9 juni 2003 opende burgemeester mw. Wassenberg officieel de dépendance van WaarborgHolland te Schoonhoven (afb. 14).³⁰ De dépendance is gevestigd aan de Kievitsbloem nr. 2 op de bovenverdieping in het pand van de bekende Schoonhovense zilversmeden “J. Gelderblom & Zoon” (afb. 13).

4. Conclusies

Vóór 30 april 1629, de stichting van het gilde, werd buiten de stad gekeurd. Tussen 1629 en 1705 werd naar alle waarschijnlijkheid in de werkplaats van de deken van het goud- en zilversmidsgilde gekeurd. Met ingang van 1705 werd in een speciale keurkamer gekeurd.

Achtereenvolgens heeft Schoonhoven de volgende vijf keurkamers gekend op zeven locaties.

De Gildekeurkamer (eind 1705 tot 1 juli 1807) in het weeshuis aan de Koestraat.

De Keurkamer van het Koninkrijk Holland in het weeshuis in combinatie met de Regentenkamer (1 juli tot 1 dec 1807) in de Koestraat.

De Keurkamer van het Koninkrijk Holland (5 dec 1807 tot 23 maart 1809) in het Oude Mannen- en Vrouwenhuis aan de Oude Haven.

³⁰ Edelmetaal, Dependance Waarborg geopend op zonnige Zilverdag, augustus 2003, p.44.

Afb. 14: Burgemeester mw.dr.s. Dorothé Wassenberg-Welp en de heer mr. Arend-Willem Niehof, directeur WaarborgHolland, staande voor het pand Kievitsbloem 2, heffen het glas ter gelegenheid van de officiële feestelijke opening van de dépendance van WaarborgHolland te Schoonhoven op de Nationale Zilverdag, 9 juni 2003 (foto D. van Wijk, Federatie Goud & Zilver).

De keurkamers van de Waarborg Goud en Zilver, kantoor Schoonhoven, achtereenvolgens Koestraat westzijde, huidig huisnummer 104 (vanaf 17 aug. 1837); Haven westzijde, huidig huisnummer 6 (vanaf 1 nov. 1878); in het Doelenhuis op het Doelenplein (vanaf 1 nov. 1908).

Dépendance van Waarborgkantoor Rotterdam, in het Doelenhuis (vanaf 1 juli 1984) en later Korte Dijk 34, hoek Molenstraat (vanaf 7 mei 1985 tot 26 februari 1988) in het pand van de Schoonhovense Zilverfabriek H. Hooijkaas.

Dépendance van WaarborgHolland te Gouda (vanaf 9 juni 2003 tot heden) aan de Kievitsbloem nr. 2 in het pand van J. Gelderblom & zoon, zilver-smeden.

Van alle Schoonhovense keurkamers en lokaties van 1705 tot 2003 kennen we nu afbeeldingen van hun exterieur, zij het dat de afbeeldingen niet allemaal uit het tijdvak van de betreffende keurkamer zijn. De afbeeldingen geven echter een goede impressie van de situatie als keurkamer of waarborgkantoor. Het waren gehuurde panden en – met uitzondering van de laatste lokatie – prestigieuze gebouwen in de stad.

Fotoverantwoording

Afb. 1. Collectie Cock van Holten. Uitgave Firma J. de Gruijter, Schoonhoven.

Afb. 2. Collectie Janjaap Luijt. Voor een gekleurde variant, zie: Nederlands Goud-, Zilver- en Klokkenmuseum, zilverzaal.

Afb. 3. Jaap Wolterson, Streekarchief Krimpenerwaard. Bewerking door de auteur.

Afb. 4. De Stedenatlas van Jansonius, Amsterdam, uitgave 1657. In: D. Mentink, Schoonhoven vier eeuwen gezien en beschreven, Repro-Holland, Alphen aan den Rijn i.s.m. het Comité Schoonhoven 700, 1981, p. 23.

- Afb. 5. Hedendaagsche Historie der Vereenigde Nederlanden, I. Tirion, 1739-1803, Deel V, uitgave 1744, In: D. Mentink, 1981, op. cit., p. 27.
- Afb. 6. Streekarchief Midden-Holland, afbeeldingen Krimpenerwaard, Schoonhoven, nr. 656, Uitgave Firma J. de Gruijter, Schoonhoven.
- Afb. 7. Cock van Holten, Piet Muilwijk, Beelden van Schoonhoven uit de twintigste eeuw, Het Streekboek, september 1990, p. 32.
- Afb. 8. H.A. Voet, Verkenningen vanuit Schoonhoven in het begin van onze eeuw. Eigen uitgave, Capelle a.d. IJssel, 1 mei 1979. p. 39, Uitg. S&W.N. van Nooten, no. 249.
- Afb. 9. Gemanipuleerd beeld van afb. 7.
- Afb. 10. R. Kappers, 2003.
- Afb. 11. Collectie Cock van Holten.
- Afb. 12. Collectie Cock van Holten.
- Afb. 13. R. Kappers, 2003.
- Afb. 14. D. van Wijk, Federatie Goud en Zilver, Voorburg, 2003.